
Леанід Дранько-Майсюк

...скардзіцца – усё адно, як даказваць,
што Бог ёсць ці Бога няма...

У аўтобусе, слухаючы...

Два апавяданьні

Інжынер, сяржант і немцы

1.

У суботу беспрацоўны інжынер Б., зьбіраючыся ў краму, пералічыў свае грошы.

Лічыць асабліва не было чаго, і ён гэта ведаў, але ўсё ж такі перабраў іх паперка за паперкаю, па-старэчы ўздыхнуў і папытаўся ў сына-ліцэіста:

— Віцька, а ты колькі маеш?

— Пяць тысяч.

— Дай мне іх, сыноч, а то ў мяне толькі сорок тысяч...

Жонка тады параіла інжынеру:

— Паглядзі якія цэны ў нашым гастраноме і якія пад «Пад гадзіннікам»... Калі будуць недарагія батоны, купі. А ня будуць, тады вазьмі муку першага гатунку і кефір. Сьпяку аладкі і нейк да панядзелка дацягнем. У панядзелак у мяне аванс...

Інжынер ужо стаяў у парозе, гатовы ісьці, як жонка, крыху зьнізіўшы голас, вінавата папрасіла:

— Можа, куртку лепей надзеў бы? Яна ж крыху спраўнейшая за гэтае паліто...

— Ай там! — адказаў па-дзіцячы...

У «нашым» гастраноме недарагіх батонаў не было, а мізэрная — на адзін гам — сайка каштавала 6800 зайцоў, астатняе ж белае страляла па 7600 і нават па 8600.

Заклапочана прыкусіўшы губу, інжынер захадзіў сюды-туды каля хлебнай паліцы, а тым часам нейкія дзьве стараватыя жанчыны, не зважаючы на яго, размаўлялі гэтак:

— Надзька, бяры плячёнку!

— Што ты, дурная?! У мяне ж толькі пятнаццаць тысяч!

— А я табе кажу бяры, смачная ж...

— А я кажу, што ў мяне толькі пятнаццаць тысяч! Расьцягнуць жа да той пятніцы трэба...

«Да той пятніцы?! Гэта ж без аднаго дня цэлы тыдзень! Не, не расьцягне...» — прыкінуў інжынер, шкадуючы жанчыну.

Як і недарагіх батонаў, мукі першага гатунку ў «нашым» гастраноме таксама не было, а кіло вышэйшага выпірала аж на 18500...

Падышоў тады, маракуючы, да кефіру.

«І гэта, браце, занадта!» — сказаў сам сабе, убачыўшы ў гудлівай яміне халадзільніку блішчастыя чараватыя пакеты па 7900.

«Не, купляць пакуль ня буду, а раптам «Пад гадзіннікам» таньней?!»

Але ў гастраноме «Пад гадзіннікам» кефір быў па той жа цане, таму (што тут было рабіць!) мусіў браць.

Узяў яшчэ і два тварожныя салодкія сырочкі па 5200, бо з іх пачынаўся звычайна кожны ягоны сьняданак, а таксама ж знайшоў і муку першага гатунку па 14600; праўда, на папяровым пачку стаяла іншая лічба — 19100.

«Пэўна ж, у гэтым пачку не кіло, а больш! — здагадаўся інжынер і пачаў падрахоўваць. — Так, 5200 і 5200 будзе 10400. Плюс гэтыя 19100, будзе 29500. І яшчэ літр кефіру за 7900... Разам, здаецца, 37400...»

Касірка пацьвердзіла, што сапраўды трэба заплаціць 37400.

З сарака тысячаў яна вярнула 2600...

Дык вось, 2600, сынавыя 5000 ды скамечаныя 2100 (гэтыя грошы не-спадзявана для сябе выпараў з унутранай кішэнькі паліто — і як толькі забыў пра іх!) — словам, пасья крамы засталася 9700.

«Калі ў панядзелак жонка раптам не атрымае аванс, тады здам у біжутэрны адзел «Цэнтральнае кнігарні» свой срэбны медальён!» — гэтак рашуча планавалі, вяртаючыся дадому...

І тут, каля Нацыянальнага банку, сутыкнуўся са сваім даўнім сябрам (разам служылі ў войску, гаваркім і няшкодным, але трохі надакучлівым сяржантам, з якім ня бачыўся гадоў гэтак з дваццаць.

Сяржант вельмі ўзрадаваўся сустрэчы; інжынер мусіў быў узрадавацца таксама.

Як і ў тыя, савецкія, так і ў гэтыя несавецкія гады, лёгкі на язык сяржант пачаў, як той казаў, з курэй-гусей — карацей кажучы, за нейкую хвіліну нагаварыў-наўспамянаў усяго, такога і гэтакага, вайско-

вага і цывільнага, сямейнага і не зусім сямейнага, і сярод іншага не ўтаіў, лёгка расказаў і пра сваё калецтва — у адной рэстараннай бойцы яму выбілі вока, і вось так ужо неспадзявана выйшла, што вочы ў яго цяпер неаднаго колеру: здаровае — чорнае, а штучнае — зялёнае.

Інжынер ажно здрыгануўся ўвесь, калі сяржант, паведаміўшы пра гэта, знянацку засьмяяўся бесклапотным сьмехам, нібыта нічога страшнага з ім і ня здарылася.

А вочы ў яго і сапраўды былі рознай афарбоўкі.

Інжынер хацеў спытаць — ці ня лепей пратэз было падабраць пад колер здаровага вока, але чамусьці пасаромеўся заводзіць такую гаворку і спытаўся пра звыклае:

— З чаго, браце, хлеб ясі?

— У Нямецчыне прадаю значкі і яшчэ сёе-тое...

— І колькі зарабляеш?

— У месяц бывае прыблізна па трыста зялёных...

— Дык жа добра!

— Апошнім разам, праўда, няўдала склалася...

— А што такое?

— У Польшчы нарваўся на рэкет...

— А-а-а! — імгненна ўсё зразумеўшы, паспачуваў інжынер.

— Ледзьве адбіўся газавым пісталетам...

— Ідзі ты!!!

— А пасья польскія мытнікі пісталет забралі і яшчэ тыя даляры павыцягвалі з мяне, якія я не ўпісаў у дэкларацыю...

— Шкада! — зноў паспачуваў інжынер.

— А, кінь! Няма чаго шкадаваць! Тут згубіш, там знойдзеш... Я вёз яшчэ тры кантрабандныя кінжалы...

— І правёз?!

— А як жа, правёз! — устаўленае вока армейскага сябра авантурна бліснула...

Змалку ад сваіх родных інжынер чуў бясконцыя скаргі на жыцьцё, на лёс, на благаю ўдачу, таму ўзьненавідзеў усё, што хоць блізка нагадвала скаргу і зжыўся з думкаю: скардзіцца — усё адно, як даказваць, што Бог ёсьць ці Бога няма...

Толку ніякага з гэтага ніколі не бывае.

Вось жа ягоны даўні сябар — і паабтрапаны жыцьцём, і нават скалечаны, а — бач ты — ня жаліцца, жыве, можна сказаць, весела.

Малайчына!

Зрэшты, жыць так, як ён, даволі небяспечна; жыць трэба крыху спакайней, без дурнога клопату: як бы там не было, а на кавалак хлеба зьбярэцца...

— Ну, а ты з чаго хлеб ясі? — ужо ў свой чарод спытаў сяржант.

— Я... Так... Ну, як табе сказаць... — раптам зьбянтэжыўся інжынер.

— Ну, пакуль без работы я...

— Э, стары! Адным сваім вокам і то бачу: паліто на табе даволі заношанае, зацяганае, сумка ў руцэ абшморганая, чаравікі стаптанья і вочы твае нейкія бляклыя... Ці не бамжуеш ты ўжо трохі?!

— Ну, ты й скажаш, бамжуеш! — пакрыўдзіўся інжынер.

— Не крыўдуй. Магу ўзяць з сабою да немцаў!

— Значкі прадаваць?!

— Ня толькі значкі!

— Не, я на гэта ня здатны!

— Ня будзь лянiвым, і станеш здатным на ўсё! На вось, возьмі паперынку з маім тэлефонам. Калі зусім прыпрэ, дай знаць...

2.

Нядзелю са сваімі хатнімі інжынер пражыў на 9700 зайцоў, а ў панядзелак жонка, калі настаў абед, пазваніла з работы і з гарачкай у голасе паведаміла: аванс, каб на іх вялікая халера, не далі, затрымалі...

Інжынер супакоіў жонку, ласкава сказаў ёй: я ведаю, што рабіць!

І сапраўды — ён ведаў...

Спачатку патэлефанаваў у ашчадную касу, у якой, яшчэ з гарбачоўскага часу, знаходзіўся ягоны тэрміновы 9% уклад — у 1991 годзе на рахунку было 1420 савецкіх рублёў.

З касы ж яму ветліва (без ніякага сьмеху!) растлумачылі, што пасья дэнамінацыі ў яго засталася, можна сказаць, тая ж лічба, толькі без нуля — 142 беларускія зайчыкі; працэнты ж за гэтыя гады, самі разу-меецца, набеглі зусім ніякія...

Вось так і не інакш.

Пачуўшы такую навіну, інжынер Б. скрывіўся, але рукі не апусціў — успомніў пра два сертыфікаты на валоданьне акцыямі Белбiзнэс-банку; два гады таму ён атрымаў іх на сваёй былой рабоце ў якасьці прэміі; нейкія ж грошы за імі павінны быць, тым болей, што за мінулы 1997 год ён ніякія «дывідэнты» не атрымліваў...

Дык вось, у 3-й касе Белбiзнэсбанку акцыянер Б. атрымаў 22700 зайцоў, а ў біжутэрным адзеле «Цэнтральнае кнігарні» за медальён, які апанілі ў 390 тысячаў, выручыў 273 тысячы.

Дзякуй Богу, пакуль да немцаў ехаць ня трэба...

2 лютага 1998 г.

У аўтобусе, слухаючы...

У ледзь не пустым аўтобусе гаманіла радыё:

«... у настаяшчы мамент мы ўдумчыва падышлі да ўчасція ў са-руднічстве з нахадзяшчыміся ў налічыі чалавечаскімі срадствамі, но ані пачаму-та часцічна ісчазают... Часцічнае ісчазнавенне чалавечаскіх срадствоў, чэсна гавара, большая для нас праблема, но гавара па-та-варышчаскі, мы вапракі чэрствасці пастаўшчыкоў, чэсна вырасцілі прагназіруемыя аб'ёмы... Мы саздалі напружанне ў рабоце рукавадзяшчага састава і патаму можам удачліва работаць, как і раньша часта работалі, у очань трудных умовах разнаўрамённага сазраваньня хлябоў...»

Мне было яшчэ ехаць і ехаць, то прамінаючы лес, то прабягаючы вачыма поле, то пракалыхваючы ў думках якое рэдкае балота; мне абяцалі тыдзень палескай цішыні і сонечны пакой, у якім нарэшце давяду да ладу адзін свой задаўнены праяічны шал; дарога наперадзе ляжала няблізкая; на душы было добра, што ў аўтобусе — жменя пасажыраў, і я, прыміраны з самім сабой і дарожнай адзінотай, слу-хаў аўтобуснае радыё, цешыўся з мовы прамоўцы, але ўсё больш

і больш прыслухоўваўся да вельмі вабнай гаворкі, што чулася ззаду мяне — там нейкая дападкая Старая паволі разгаварыла прыдушаную жыцьцём Маладзіцку...

— ...а чаму ты з ім жыць ня хочаш, галубка?

— А як жа з ім жыць, цётка? Ліха яго ведае... Мяне рознымі словамі ганьбіць, і ты *такая*, кажа, і ты *гэтакая*. Брыдка вельмі гаворыць, а часам зусім тварынай на мяне кідаецца! А калі мне хочацца няўдалую прасьціну з ложка прыняць, ці штаны яго папраць або сарочку якую — то паспрабуй сьцягні з яго! Не даецца... А ён жа месяцамі ня мыецца! Мяне ўжо ў бакі ад усяго гэтага водзіць...

— Вой, галубка мая, ня ведаю, што й рабіць табе...

— А то можа цэлы тыдзень нічога не казаць... Я й так да яго падступаю, я й гэтак, а ён маўчыць, як дубіна якая. А калі загаворыць, то зноў абы-што ад яго чую, сорамна й казаць пра тое...

— І што ж ён такое кажа?

— Кажа, як жыў у маці сваёй, то кожнага дня спаражняўся, а як са мною стаў жыць, то па чатыры дні носіць у сабе, ня можа схадзіць за адрыну, і што гэта ўсё ад таго, кажа, што я ня ўмею варыць па-людску...

— Бедная, мая галубка, бедная...

— І маці ў яго такая ж...

— Нічога?¹

— Вельмі. Перапіла нам на вясельлі трыста даляраў і ўсім пачала казаць пра мяне, што я благая, нічога ня вартая, што я ніколі такіх грошай і за год не зараблю... Я ёй тады ў вочы: «Калі вы так пра мяне гаворыце, то забірайце свой перапой!» І што ж вы думаеце, тут жа забрала, а людзям на базары языком сваім доўгім разьлёпала, што перапівала яна далярамі, а я вярнула ёй зайцамі... І гэта праўда, я аддала нашымі грашыма, бо тыя даляры ён жа забраў, я іх і ў вочы ня бачыла...

— У кожнай хаце непарадак, мая галубка... Забраў даляры, кажаш?

— Забраў... А што з маім татам-нябожчыкам зрабіў!

— Што зрабіў?! — Старая выказала ў поўны голас непадманны страх.

— Як тата памёр, то яго ногі нягнуліся і карчом вытыркаліся з труны. І хай бы сабе вытыркаліся! Што тут такога? Ды не! Кажа: «... ня хораша ад людзей будзе...» і сваімі ручышчамі зламаў тату ногі, роўнымі зрабіў... Ажно трэск па ўсёй хаце пайшоў! Гэты трэскат у маіх вушах і па сёння стаіць...

— А божачкі!

— Ён такі, зусім бяз душы... Неяк я на базары была, а ён з дзіцям застаўся. А дзіця яно і е дзіця — усё плакала і плакала. Ніяк закалыхаць яго ня мог... Ну дык вось, каб ня плакала, узяў ды заткнуў яму роцік анучкай... Добра, што я нахапілася, а то б дзіця зайшлося б!

— Хаця б мне ня бачыць такіх пакут! — неяк зусім па-маладому прамовіла Старая.

— Каб ты запуставаў! — выказала свой бездапаможны праклён Маладзіцка.

¹ Дрэнная.

- І напраўду ж няхай запусце нечалавечына такая!
- Ня ведаю, цётка, што далей рабіць?
- Больш пра спакойнае думай і ўсё будзе добра, галубка... Скажы, а на вясельлі тваім жанкі багата пілі?
- Пілі, не сядзелі ж рукі склаўшы. Па гарэлку так і цягліся, не па сітро ж... А што?
- Гэта нядобры знак для маладой, калі на яе вясельлі жанкі багата п'юць...
- А я й ня ведала, цётка!
- Ну, нічога, як-небудзь яно будзе... А ты дзеўка з віду вельмі спраўная! Ну, як тая хвоя — стой ды дзівіся... Я свайму сыну, калі жаніцца захацеў, сказала: не бяры спраўную, бо спраўная можа быць спраўнай і для некага. Бяры нехорузную¹, такая будзе толькі для цябе...
- Паслухаўся?
- А як жа, паслухаўся... А ты, галубка, мусіць, падгульвала трохі, і твой на цябе, можа, за гэта і гневаецца?
- Што вы, цётка, і ў думках не было такога!
- Ну, добра, добра... А якое ён рамяство мае?
- Печы кладзе.
- І мой стары некалі печы клаў... А твой п'е?
- Не, і ў рот не бярэ. Мо каб піў, то не такім бы нарваным быў?!
- Э, не кажы так, бо няможна казаць, ня знаючы! А я знаю, бо мой піў ды так піў, што ажно гай гуў!.. А я за яго дзеўкай пайшла. Яго жонка-нябожчыца двое дзетак пакінула яму. Ён мяне паклікаў, я й пайшла...
- І як вы, цётка, не пабаяліся на двое дзяцей пайсьці ды яшчэ за п'яніцу?!
- У яго грошы вяліся. А пайшла б за беднага па тым часе — загінула б! А ён майстар быў, зарабляць злоты ўмеў і ўсё хваліўся, што хоць чарку любіць, а хату пабудаваў... І гэта ён праўду казаў, бо цяперашнім сьветам як бывае: піць п'юць, а пабудаваць нічога ня могуць, бо прапіваюцца. А мой піў і не прапіваўся...
- Раптам ззаду мяне заплакала немаўля — якраз там, дзе сядзелі мае гаваркія аднадарожніцы.
- Чуеш, галубка, малое плача? І ці ня ў сумцы тваёй? — устрапянулася Старая.
- Праўда, цётка, у сумцы, — пакорліва адказала Маладзіцка.
- Тваё дзіця?
- Маё...
- Хай ты жывая будзеш! Пакажы...
- Вось, цётка, глядзіце... Дзіця ў сумцы?!
- Тут я дзеля зразумелай цікавасьці азірнуўся і коратка, скоса паглядзеў у шчыліну паміж сьпінак аўтобусных крэслаў; на каленях у Маладзіцкі ўбачыў расшпіленую чорную базарную сумку, у якой, абкладзенае газэцінамі, ляжала, плачучы, спавітае дзіця.
- Маладзіцка ўзяла яго на рукі, пяшчотна прытуліла да грудзей, і яно тут жа ўціхла.
- Тваё? — нібыта не даючы веры, зноў спытала Старая.

¹ Непрыгожую.

— Маё. Другое. Якраз еду з радзільні...

— А чаму яго вязеш, як украўшы?

— Бо мой, каб на яго прах найшоў, не прыехаў па мяне, а ў мяне пасля родаў рукі чамусьці вельмі баляць! Не магу доўга дзіцятка на руках трымаць. Гэта з нерваў усё. Вось мне ў радзільні й далі гэту сумку...

— А я гадала трое, двое чужых і адно сваё! — Старая раптам запла-кала. — Усё ў цябе будзе па-божаму, я ведаю... Ён пабачыць гэтае дзіцятка і памякчэе душой, памяняецца да цябе, любіць пачне... А там і трэцяе родзіш... Чым больш дзяцей у злога, тым ён менш злейшым робіцца... Ты толькі не кідай яго, жыві... Цярпі, галубка, а жыві з ім, бо ён жа твой чалавек... Як разам са сваім чалавекам жывеш, то ўбачыш старасьці...

— Дзякуй вам, цётка, супаколі вы маё сэрца...

Маладзіцка даехала да сваёй вёскі, старая да сваёй, і я застаўся бяз іхняй цудоўнай балючай гаманы...

Пэўна ж, Маладзіцка паверыла Старой, што ўсё будзе добра і таму ёй трэба жыць са *сваім* чалавекам давеку.

І я паверыў Старой, і ўвогуле падслуханае мной раптам уявілася мне і цікавейшым, і важнейшым за мой пісьменьніцкі клопат, які выправіў мяне ў гэту дарогу...

Тым часам аўтобуснае радыё не змаўкала:

«...эта даёт уверанасць надзеяцца, што ўся ўборачна кампанія будзе саатстваваць яё старту... Хачу асоба падчаркнуць, што очань многа імяцца істочнікаў загразняюшчых вяшчэўств і па праімушчавству эці істочнікі аечаственныя і ваабшчэ саабшчу ў парадке спраўкі: паляя распублікі, как нікагда, засараны ўсёй нашай сорнай расціцяльнасцю...»

13 траўня 2005 г.

